

Editors' Note / Od redaktorów

1 Now, But When?

Literature is first and foremost rooted in a living experience of reading and writing; why is it, then, becoming gradually more and more difficult to establish what contemporary literature or contemporary literary criticism stands for? Although the neoliberal utopia of the “end of history” has hardly enacted a definite closure to the history of ideas, the heritage of postmodernist sensitivity, be it praised or contested, has established a point of no return, which makes it impossible for any genuine critique to be hastily satisfied with exhaustive cartographies or definite periodisations. In fact, as we are more than ever aware of discursive practices of power – which permeate through literary awards, literary capitals, literary canons, and literary markets – we notice how our sense of “being here” and “being now”, or our very understanding of “contemporaneity”, become confused.

And yet, it is even more difficult to abandon the totalised concepts that pinpoint the current moment in literary history. In the third decade of the 21st century, the humanities are vivid in devising new codes to react creatively and critically to technological, geological, and political revolutions, ravaging the sense of complacency widely adopted in Western consumerist culture. They are also, however, reorienting themselves in an era whose challenges are largely unprecedented, and yet seem to stage the return of the repressed or repetition of history. Is the “same old story” of the 21st century still a farce? Or, perhaps it is already a tragedy. Time will tell, one might say, once again transporting us from the elusive “now” to a yet undetermined future.

Our globalised and cosmopolitan society, informed by a progressing digital revolution, is transforming the ways in which knowledge, ideas, and conventions are spread, reworked, (re-)contextualised, and even recycled. Regardless of these complexities, it is impossible to look at contemporary literature as a dissolving concept: after all, the question of the reader's response

and reception is still central to understanding literature and literariness. New literary output vitally comments upon burning issues, many of which might have lacked proper representations hitherto. Similarly, the articles collected in this volume, instead of proposing a new genealogy of contemporaneity, analyse how 21st century novels, poems and plays create diverse codes and new languages to grasp and name our rapidly changing and deeply challenging reality. These contributions have been grouped into three sections: *interventions*, *trends* and *revisions*.

Interventions comprises innovative and cutting-edge contributions: approaches that either contest the *status quo* or offer their own pioneering readings. Adam REGIEWICZ revisits mediaeval culture and mediaeval studies in order to recognise three leading tendencies in approaches to the past, treating it as a product of a phantasm, discourse, and translation. As Regiewicz shows, such a map makes it possible to tighten the relations between bygone and contemporary cultures, and to reorient reception studies within the broader field of comparative literary studies. Adrian GLEŃ emphasises the need for comparatist perspectives as well and the importance of literary classics; in particular, Gleń traces Hölderlin's relevance and reception in 21st century Polish poetry. Anna KISIEL and Bartosz STOPEL refrain from reconnecting with the past in favour of searching for new dynamic means of analysis in the present. KISIEL discusses the psychoanalytical implications of *doppelgänger* figures in Deborah Levy's *August Blue* in the context of the duality, if not the ambiguity, of everyday experience during the Covid-19 pandemic. As she notes, Levy uses the pandemic context not only to give justice to stories of the global crisis, but also to produce a space in which it allows personal crises to be encoded and decoded. STOPEL is not so much interested in contemporary content, as in a contemporary form. As he shows, cognitivist readings of flash-fiction might show how this genre relies on under-narration and fragmentation, while overall narrative reductionism largely challenges the reader's response. In the context of Paweł Huelle's untimely passing, the actual burning "now" of Polish literature, Dariusz NOWACKI proposes to reconsider Huelle's takes on contemporaneity, tradition, and the past. Nowacki's reading explores the intricacies of Huelle's prose, in which nostalgia becomes a counterpart of postmodernist aesthetics, while the author's yearning for universality reinscribes his works in non-fictional reality and history. The section concludes with Anna Bednarczyk's theorisation of adaptive translation. BEDNARCZYK discusses the interplay of translation and reception, or mistranslation and "misreception," to demonstrate how conscious and unconscious interferences participate in the creation and distortion of meaning.

Trends collects systematic solutions, as well as both well-established and new methodological perspectives. Joanna WAROŃSKA-GEŚIARZ explores how the influence of Romanticism, be it through its incorporation, adaptation, or rejection, is transformed in modern Polish drama and theatre. Edyta MANASTERSKA-WIĄCEK focuses on gender in translation with the utmost attention paid to the practical challenges and difficulties that this grammatical category might provoke with regard to shifts of denotative and connotative dimensions of meaning. Translation and reception studies are discussed further by Anna MACH, who analyses intersemiotic translation in the case of popular culture. Mach discusses the case of *The Dresden Dolls' Coin Operated Boy*, whose translation arguably has to rely on not only musical or lyrical layers, but also visual and performative ones, as the latter remain significant vehicles for aesthetic convention. The section ends with contributions by Magdalena BEDNORZ and Maciej NAWROCKI, who discuss the reception of game narratives and interactive entertainment as an interplay of old and new media. BEDNORZ is interested in the reception and revision of the classical romances within digital entertainment, based on her reading of *Dragon Age: Origins*, while NAWROCKI focuses on *Baldur's Gate III* in order to explore the re-implementation of tabletop role playing game categories within the CRPG genre and the way they transform the player's engagement.

Revisions includes close studies of the past, retrieving its relevance and significance in contemporary cultural and literary contexts. Elżbieta HURNIK uses psychogeography and biographical criticism to reread memoirs of artists connected to Vienna as the artifacts of material, spiritual, and intellectual culture at the turn of the century. Ewa BARTOS discusses Łukasz Barys' poetic *oeuvre* and the way in which it represents nature-cultures; Bartos is predominantly interested in the way the Romantic tradition of understanding nature is both adopted and contested in Barys' works. Aleksandra BUDREWICZ focuses on a Victorian writer, Maria Corelli, on the centenary of her death, tracing her influence and reception in Polish fiction and non-fiction writing. Magdalena BĄK also, in this case quite literally, explores the reception of 19th century culture. Bąk investigates intertextual links between literary works and travel writings, and comments upon travellers' inclination to incorporate classical masterpieces into their accounts. Katarzyna JANUS' contribution includes three translations of Benedict Schwalbe's poems. The reception of these Renaissance texts in Poland is discussed with a special emphasis put on their theological and apocryphal implications; moreover, the intersemiotic aspects of these poems are analysed. Finally, Andrew C. ROUSE discusses the case of Árpád Lówy (László Réthy) and emphasises the need for critical reception and translation of his poetry. Rouse's presentation of this largely forgotten *oeuvre* is accompanied by a selection of

Lówy's/RÉTHY's poems. The volume ends with Anna JANEK's review of Michał Chudoliński's *Mroczny Rycerz Gotham. Szkice z kultury popularnej* and Agata MIRECKA's report covering a project entitled *Współczesny dramat i teatr w przestrzeni niemieckojęzycznej i w kontekście europejskim* [Contemporary Theatre and Drama in German in the European Context], which concluded with a conference, *Spielräume des Humanen: Gegenwärtiges Drama und Theater für nachhaltige Zukunft* (Kraków, October, 3-5, 2024). Its title symbolically manifests an essential aim of the humanities today: *The Place of Humanum: Contemporary Drama and Theatre for the Sustainable Future*.

And now...

Michał Kisiel and Anna Majkiewicz
Częstochowa, November 2024

2 Jeśli nie teraz, to kiedy?

Literatura to przede wszystkim żywe doświadczenie pisania oraz lektury. A jednak coraz trudniej jest określać, czym jest literatura lub krytyka literacka dzisiaj. Mimo że neoliberalna utopia „końca historii” nie domknęła definitywnie historii idei, to już postmodernistyczna wrażliwość i jej dziedzictwo, niezależnie czy je odrzucamy, czy też nie, doprowadziły do swojego przekroczenia Rubikonu. I tak żaden rzetelny gest krytyczny nie może pospiesznie zadowolić się już wyczerpującymi kartografiami czy dookreślonymi periodyzacjami. Co więcej, coraz bardziej świadomi tego, w jakim stopniu praktyki władzy są zapośredniczone przez dyskurs – a zatem przenikają także nagrody, kapitały, kanony czy rynki literackie – możemy zauważyć, w jaki sposób nasze poczucie „bycia tu” oraz „bycia teraz”, nasze rozumienie „współczesności”, ulega rozproszeniu.

Jednocześnie równie wymagające jest porzucenie totalizujących koncepcji, zdolnych do określenia obecnego momentu w historii literatury. W trzeciej dekadzie XXI wieku humanistyka dynamicznie wytwarza coraz to nowsze kody, które pozwalają jej twórczo i krytycznie reagować na zachodzące w świecie rewolucje technologiczne, geologiczne i polityczne. Te zaś nie pozwalają krytyce przejąć perspektywy bezczynności i samozadowolenia, tak dominującej w kulturze konsumenckiej krajów Zachodu. Ta sama humanistyka, co więcej, podejmuje trud określenia się także w sytuacji społeczno-kulturowej, której wyzwania, choć wydają się być bez precedensu, przywołują na myśl powrót wypartego lub powtórkę historii. Czy jednak wiek XXI powtórzy się jako farsa? Czy, być może, jako tragedia? „Czas pokaże”, można by powiedzieć, choć i ten gest pozbawi nas zakorzenienia w ulotnym „teraz” na rzecz jeszcze niedookreślonej przyszłości.

W obliczu cyfrowej rewolucji, którą nasze zglobalizowane oraz skosmopolityzowane społeczeństwo przechodzi od pewnego czasu, trudno nie zauważyć transformacji zachodzącej w obrębie praktyk dzielenia, pracowania, (re-)kontekstualizacji oraz „recyclingu” wiedzy, idei oraz konwencji. Mimo to, w perspektywie powyższych zawłości, niemożliwe okazuje się sprowadzenie literatury współczesnej jedynie do rozplywającego się konceptu. Doświadczenie osobistej lektury przecież wciąż pozostaje kluczowym elementem determinującym to, czym jest literatura oraz literackość. Teksty literatury najnowszej twórczo mierzą się z palącymi problemami współczesności, z których wiele – choćby katastrofy naturalne, rzeczywistość (po) pandemii, lęki niesione przez rozwój nowoczesnych technologii czy struktury pamięci i traumy – nie było dotychczas właściwie reprezentowanych. Podobnie artykuły zebrane w niniejszym numerze, choć nie proponują spójnej, nowej genealogii współczesności, to podejmują się analiz tego, jak powieści, wiersze i sztuki powstałe w XXI wieku wytwarzają nowe „języki” zdolne do uchwycenia i nazwania prędko zmieniającej się rzeczywistości i wyzwania, które nam rzuca. Te artykuły podzieliliśmy na trzy kategorie: interwencje, trendy i rewizje.

Interwencje obejmują rozwiązania innowacyjne i nieszablonowe: to pionierskie interpretacje, ale i kontrinterpretacje kontestujące *status quo*, czy to w przestrzeni pola literatury, czy też literaturoznawstwa. Adam REGIEWICZ powraca do kultury średniowiecznej i refleksji mediewistycznej, rozpoznając w nich trzy wiodące tendencje w myśleniu o przeszłości: produkt fantazmatu, dyskursu bądź przekładu. Jak pokazuje, podział ten pozwala zacieśnić relacje między kulturami współczesnymi a tymi minionymi, a także przedefiniować badania nad recepcją w szerszym polu badań komparatystycznych. Adrian GLEŃ również podkreśla wagę perspektywy komparatystycznej, kierując uwagę na rolę klasyków. W szczególności, Glenia ciekawi recepcja Hölderlina w polskiej poezji XXI wieku. Anna KISIEL i Bartosz STOPEL porzucają związki z przeszłością na rzecz poszukiwań nowych sposobów myślenia o dynamicznej terażniejszości. KISIEL zwraca uwagę na psychoanalityczne implikacje figury sobowtóra w *August Blue* Deborah Levy w kontekście pęknięcia, czy nawet niedookreśloności, codziennego doświadczenia w czasie pandemii covid-19. Jak zauważa autorka, Levy nie tylko odwołuje się do kontekstu pandemicznego jako współczesnego punktu odniesienia w narracjach o globalnym kryzysie, ale także używa go jako przestrzeni, w której odkodowaniu i zakodowaniu ulegają kryzysy osobiste. STOPEL większą wagę przywiązuje do współczesnej formy. Kognitywistyczna lektura *flash fiction* pozwala zauważyć, do jakiego stopnia gatunek ten polega na nie-do-narracji oraz fragmentacji, artystyczny redukcjonizm

wymaga zaś rewizji odbioru czytelniczego. Odwołując się do „teraz” współczesnej literatury polskiej, Dariusz NOWACKI wraca do niedawno zmarłego Pawła Huellego w celu przeanalizowania jego sposobów myślenia o współczesności, przeszłości i tradycji. Nowacki pokazuje, jak proza Huellego włącza nostalgię w postmodernistyczną estetykę, pragnienie zaś pisarza uniwersalizacji treści jego dzieł wpisuje je w określony moment historyczno-kulturowy. Sekcję domyka artykuł Anny BEDNARCZYK. Badaczka pokazuje, jak przecięcia przekładu i recepcji, a także błędy w obu tych polach, reorganizują świadome i nieświadome „pęknięcia” w tworzeniu (ale i zaburzeniu) struktur znaczeniowych.

Trendy wskazują ścieżkę usystematyzowanych innowacji, ale też mapowania tego, co „teraz” – współczesnych metodologii, obecnych tendencji oraz konwencji. W tym dziale Joanna WAROŃSKA-GEŚSIARZ bada wpływ estetyki romantyzmu – jej zawłaszczenia, modyfikacje i odrzucenie – w obrębie najnowszych polskich dzieł dramatycznych i teatralnych. Edyta MANASTERSKA-WIĄCEK skupia uwagę na rodzaju gramatycznym, *genderze*, by opisać wyzwania oraz trudności, jakie rodzi on dla praktyki tłumaczeniowej, a także przesunięcia, jakie wywołuje na poziomie konotacji oraz denotacji. Wątki przekładu oraz recepcji kontynuuje Anna MACH w intersemiotycznym studium piosenki *Coin Operated Boy* zespołu The Dresden Dolls. Jak zauważa badaczka, tłumaczenie tego tekstu nie może ograniczać się jedynie do warstwy tekstowej i muzycznej, ale musi także uwzględnić wizualne oraz performatywne uwarunkowania utworu, które stają się istotnymi nośnikami konwencji estetycznej. Sekcję domykają artykuły Magdaleny BEDNORZ oraz Macieja NAWROCKIEGO, komentujących recepcję narracji cyfrowych oraz rozrywki interaktywnej na przecięciu starych i nowych mediów. BEDNORZ podejmuje się lektury recepcji oraz rewizji klasycznego romansu w obrębie rozrywki cyfrowej na podstawie *Dragon Age: Origins*. NAWROCKI natomiast wskazuje na znaczenie tradycyjnych elementów gier RPG oraz ich implementacji w gatunku CRPG na podstawie *Baldur's Gate III*, pokazując, w jaki sposób przekształcają one doświadczenie i zaangażowanie osoby grającej.

Rewizje obejmują praktyki uwspółcześnienia: to próby spojrzenia na przeszłe tendencje i perspektywy ze współczesnego punktu widzenia. Elżbieta HURNIK sięga do krytyki biograficznej i psychogeograficznej w swojej lekturze pamiętników artystów związanych z Wiedniem, które stają się artefaktami materialnej, duchowej oraz intelektualnej kultury na przełomie wieków. Ewa BARTOS podejmuje się analizy poetyki Łukasza Barysa oraz reprezentacji naturo-kultur, które z niej wynikają. Lektura Bartos zwraca szczególną uwagę na to, w jaki sposób romantyczny sposób myślenia o naturze zostaje przejęty, ale i podważony, w wierszach Barysa. Aleksandra BUDREWICZ pisze o Marii Corelli w setną rocznicę jej śmierci, a także o wpły-

wie i recepcji tej wiktoriańskiej pisarki w obrębie literatury polskiej. Magdalena BĄK bada recepcję XIX-wiecznej kultury, zwracając szczególną uwagę na powiązania między klasykami literatury a tekstami podróżniczymi i zastanawiając się nad znaczeniem dzieł literackich dla wyobraźni i estetyki podróżniczej. Katarzyna JANUS prezentuje przekłady trzech wybranych wierszy Benedicta Schwalbego. Autorka omawia polską recepcję tekstów renesansowego poety, ze szczególnym uwzględnieniem ich teologicznych i apokryficznych wątków, a także ich wymiaru intersemiotycznego. Andrew C. ROUSE omawia zaś przypadek Árpáda Lówy'ego (László Réthy'ego), podkreślając wagę tego autora, którą badacze nad recepcją oraz przekładem muszą jeszcze dostrzec. Portret pióra Rouse'go, tego w znacznej mierze zapomnianego pisarstwa, jest uzupełniony o wybór tekstów Lówy'ego / Réthy'ego w przekładzie. Tom domyka recenzja Anny JANEK książki Michała Chudolińskiego, *Mroczny Rycerz Gotham. Szkice z kultury popularnej*, oraz sprawozdanie autorstwa Agaty MIRECKIEJ z realizacji projektu „Współczesny dramat i teatr w przestrzeni niemieckojęzycznej i w kontekście europejskim” i z odbytej w jego ramach międzynarodowej konferencji naukowej „Spielräume des Humanen: Gegenwärtiges Drama und Theater für nachhaltige Zukunft” (Kraków, 3–5.10.2024), której tytuł niemal symbolicznie manifestuje nadrzędny cel badań w naukach humanistycznych: „Miejsce Humanum: współczesny dramat i teatr dla zrównoważonej przyszłości”.

A teraz...

Michał Kisiel i Anna Majkiewicz
Częstochowa, listopad 2024